

Onderzoek verleden Chroom-6 NS
Fase 1: analyse beschikbare documentatie

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Beschrijving WP2: Communicatie

Auteurs:

Rik Bogers (RIVM)
Liesbeth Claassen (RIVM)

Duur van WP2:

Doorlopend tot einde andere WP's

Inhoud:

Samenvatting omschrijving werkpakket	2
1 Algemene inleiding	2
1.1 <i>Organisatie van het onderzoek</i>	2
1.2 <i>Onderzoeksvragen</i>	3
1.3 <i>Uitvoering van het onderzoek</i>	4
2 Doel van WP2	5
3 Onderdeel I: Communicatie tijdens fase 1	5
4 Onderdeel II: Opstellen plan van aanpak voor communicatie tijdens fase 2 .	6
5 Producten en tijdsplanning	6
6 Interactie met andere WP's	7
7 Beschrijving onderzoeksteam WP2	7
8 Begroting WP2	8
BIJLAGE I: Beschrijving consortium en werkpakketten	9
BIJLAGE II: Werkpakketten uit het onderzoek voor Defensie	10
BIJLAGE III: Overzicht producten in fase 1 van het onderzoek	11

Samenvatting omschrijving werkpakket

Fase 1 van het 'Onderzoek verleden Chroom-6 NS' is erop gericht om op basis van beschikbare documentatie van de NS een onderzoeksplan te schrijven voor fase 2. Tijdens fase 1 heeft het werkpakket Communicatie (WP2) als taak het onderzoek zo helder en begrijpelijk mogelijk neer te zetten. Dat houdt in dat het proces en de uitvoering transparant zijn en dat op zorgvuldige wijze wordt gecommuniceerd met belanghebbenden. Belangrijke aspecten zijn dan ook communicatie en verwachtingsmanagement. Communicatie wordt afgestemd met de NS en de Onafhankelijke Commissie Chroom-6 NS. Tijdens fase 1 van het onderzoek wordt binnen WP2 ook een communicatieplan voor fase 2 opgesteld. WP2 wordt gecoördineerd door het RIVM.

1 Algemene inleiding

1.1 **Organisatie van het onderzoek**

De NS heeft aan het RIVM gevraagd om een plan op te stellen voor een onderzoek naar de mogelijke effecten van het werken met chroomhoudende verf op de gezondheid van (ex-) medewerkers van de NS. Chroomhoudende verf is gebruikt om materieel en onderdelen te behandelen tegen corrosie.

Chroomhoudende verf is op een aantal onderhouds- en revisielocaties van de NS gebruikt. Op dit moment bestaat geen compleet beeld van welke locaties dit waren, hoeveel (ex-)medewerkers met chroomhoudende verf gewerkt hebben, en in welke periode chroomhoudende verf is gebruikt. Om daar meer zicht op te krijgen, heeft de NS documenten verzameld uit de archieven van de verschillende onderhouds- en revisielocaties. Ca. 1300 documenten bevatten informatie die relevant kan zijn om blootstelling aan chroomhoudende verf te schatten, of om te beoordelen welke beschermingsmaatregelen zijn getroffen en hoe regels over het werken met chroomhoudende verf zijn nageleefd.

Het onderzoek zal uit twee fasen bestaan. In fase 1 wordt de beschikbare documentatie van de NS geanalyseerd. Deze analyse geeft zicht op de afbakening van het onderzoek m.b.t. het aantal locaties en de tijdperiode waarin chroomhoudende verf gebruikt is. Daarnaast maakt de analyse duidelijk welke vragen met de informatie uit de documentatie beantwoord kunnen worden, en voor welke vragen aanvullend onderzoek nodig is. Het eindproduct van fase 1 is een onderzoeksplan. Fase 2 bestaat dan uit de feitelijke uitvoering van het onderzoeksplan.

Het RIVM zal bij het onderzoek ook andere organisaties en onderzoekers met relevante kennis betrekken om het onderzoek zorgvuldig uit te voeren. Het onderzoek wordt gecoördineerd door het RIVM en ontworpen en uitgevoerd door een consortium van onderzoeksinstituten en (zelfstandig) experts. De verantwoordelijkheid bij het inrichten van het consortium ligt bij het RIVM. Communicatie door het consortium over het onderzoek

wordt gecoördineerd door en afgestemd met het RIVM. De werkwijze van het consortium en de afspraken binnen het consortium worden beschreven in een consortium agreement.

Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van de Stuurgroep Chroom-6 van de NS. Het onderzoek wordt begeleid door een Onafhankelijke Commissie bestaande uit vertegenwoordigers van zowel werkgevers- als werknemerszijde, een onafhankelijk voorzitter en een onafhankelijk (wetenschappelijk) expert. Het RIVM is als toehoorder aanwezig bij de bijeenkomsten van de commissie. De NS verzorgt het secretariaat van de Onafhankelijke Commissie. De resultaten van het onderzoek zullen openbaar toegankelijk zijn en worden gecommuniceerd in afstemming met de Onafhankelijke Commissie en de NS.

In fase 2 wordt het onderzoek getoetst door een inhoudelijke klankbordgroep. De klankbordgroep brengt advies uit aan het consortium over kwaliteit en relevantie van onderzoeksplannen, presentatie van (tussentijdse) resultaten en conclusies op basis van de resultaten.

1.2 Onderzoeksvragen

De Onafhankelijke Commissie heeft geadviseerd dat het onderzoek vier vragen moet adresseren:

- 1. Wat was de blootstelling?*
- 2. Wat zijn de hieraan verbonden gezondheidsrisico's?*
- 3. Vragen m.b.t. (omgaan met) voorschriften, manier van werken en verantwoordelijkheid*
- 4. Welke gezondheidsklachten en aandoeningen/ziekten zijn gerapporteerd door (ex)medewerkers en is er een relatie te leggen met het werk bij de NS?*

Deze vragen zijn gespecificeerd in een groter aantal onderzoeksvragen. De volledige lijst met onderzoeksvragen is als apart document beschikbaar op de website van het RIVM (www.rivm.nl/Onderwerpen/C/Chroom_6_en_CARC en de NS (www...)). Deze lijst bevat de onderzoeksvragen die volgens de Stuurgroep Chroom-6 NS relevant lijken voor het onderzoek naar het verleden bij NS. De stuurgroep heeft daarbij ook gekeken naar de vragen die leidend waren bij de onderzoeken bij Defensie en bij tROM Tilburg. De lijst is voorgelegd aan de Ondernemingsraad van NS. De Ondernemingsraad heeft daarop een aantal (procesmatige) vragen gesteld die als bijlage zijn bijgevoegd. De lijst met vragen en de reactie van de Ondernemingsraad zijn besproken in de Onafhankelijke Commissie Chroom-6. Na verwerking van de opmerkingen van de commissie door het RIVM heeft de Stuurgroep Chroom-6 NS de lijst onderzoeksvragen vastgesteld. De lijst kan in de Onafhankelijke Commissie besproken worden, bijvoorbeeld in reactie op ontvangen vragen, en kan daardoor aan wijzigingen onderhevig zijn.

Het accorderen van onderzoeksvragen door de Onafhankelijke Commissie is een belangrijke stap in het onderzoek omdat onderzoeksvragen de basis vormen voor de onderzoeksplannen en het onderzoek.

1.3 Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoeksconsortium is ingericht op basis van de lijst van opgestelde onderzoeksvragen. De onderzoeksinstituten in het consortium hebben de relevante en aantoonbare expertise (o.a. door hun bijdrage aan de onderzoeken naar chroom-6 bij Defensie en tROM) die nodig is voor het onderzoeken en beantwoorden van de vastgestelde onderzoeksvragen.

De consortiumpartijen zijn:

- RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu)
- Universiteit Utrecht

Daarnaast wordt een deel van het werk door een aantal zelfstandigen of externen uitgevoerd:

- Drs. T. Timmermans (SMARTm/v)
- Prof. G. v. d. Laan (Universiteit Milaan)
- Drs. K. Witters (Witters Veiligheid)
- Mr. R. ten Hoopen (Maastricht University)
- Mr. J-H Kwantes (TNO)
- Drs. A.J Van der Meer (PreventPartner)
- Dr. ir. R. Houba (NKAL)
- Ing. V.A.C. Derksen-Zaat (NKAL)

Het CAOP (Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel) maakt geen deel uit van het consortium maar zorgt ervoor dat de documenten van de NS geanonimiseerd beschikbaar worden gesteld aan de onderzoekers.

Op basis van de lijst van onderzoeksvragen is een aantal zogenaamde werkpakketten (WP; zie Bijlage I) ingericht voor het onderzoeken van bij elkaar horende onderzoeksvragen. Het onderzoek zal bestaan uit onderstaande werkpakketten:

- WP1 (RIVM), coördinatie;
- WP2 (RIVM), communicatie: zorgen voor een begrijpelijke taakomschrijving van het onderzoek en de betrokken partijen, transparantie over de werkwijze binnen het onderzoek en de communicatie;
- WP4 (IRAS), blootstelling chroom-6 (incl. samenstelling verf en producten): het in kaart brengen van de blootstelling aan chroom-6 van (ex-)medewerkers van de NS;
- WP 5.2 (RIVM), het voorkomen van sterfte, ziekten, aandoeningen en gezondheidsklachten onder (ex-)medewerkers van NS: het onderzoeken welke gezondheidsklachten en aandoeningen/ziekten er worden gerapporteerd door (ex-)medewerkers en of er een relatie is te leggen met het werk bij de NS;
- WP6 (RIVM), gezondheidsrisico's: onderzoeken of blootstelling aan chroom-6 tijdens werkzaamheden op NS-locaties geleid kan hebben tot het ontstaan van gezondheidsproblemen;
- WP8.2 (RIVM), normen, regelgeving en arbeidsomstandigheden: het onderzoeken van de praktijk van de toepassing en handhaving

van wet- en regelgeving voor het gebruik van chroom-6 op NS-locaties.

Het RIVM onderzoekt voor het ministerie van Defensie het werken met chroom-6 bij Defensie. Dat onderzoek is in 2014 gestart. Bij het NS-onderzoek wordt gebruik gemaakt van de daarbij opgebouwde organisatie en kennis op dit thema. De nummering van de werkpakketten is gelijk aan de nummering van de werkpakketten bij het onderzoek voor Defensie. Daar vormen alle werkpakketten een samenhangend geheel. Resultaten van een aantal werkpakketten uit het Defensie-onderzoek zijn ook voor de NS noodzakelijk of relevant voor de beantwoording van de hoofdvragen, maar hoeven niet opnieuw te worden uitgevoerd en kunnen worden overgenomen uit het Defensie-onderzoek. Voor het onderzoek verleden betreft dit in elk geval WP5.1, WP8.1 en een deel van WP3 (algemene vragen chroom-6). In bredere zin zijn ook WP7.1, WP7.2 en WP9 relevant of informatief voor het programma Chroom-6 van de NS. De doelstellingen van deze werkpakketten zijn samengevat in Bijlage II. Van een aantal van deze werkpakketten zijn inmiddels de resultaten gepubliceerd.

Per WP is er een WP leider die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het onderzoek binnen het WP. De onderzoeksvragen worden door het consortium uitgewerkt in verschillende onderzoeksplannen per deelonderzoek. De WP leiders zorgen voor afstemming met de andere WPs en de voor hun WP relevante partijen.

Voor WP6 (gezondheidseffecten) worden in fase 1 nog geen activiteiten voorzien. Wel is er een beperkt aantal uren begroot voor overleg tussen de onderzoekers van WP6 en WP4 (blootstelling) over de voortgang en verwachte resultaten van WP4, die WP6 nodig heeft in de risicobeoordeling in fase 2.

2 Doel van WP2

Werkpakket 2 draagt zorg voor een heldere en begrijpelijke taakomschrijving van het RIVM, een goede beeldvorming over het onderzoek, (de transparantie van) het onderzoeksproces en de werkwijze binnen het onderzoek. De aspecten communicatie en verwachtingsmanagement zijn essentiële onderdelen van dit werkpakket.

3 Onderdeel I: Communicatie tijdens fase 1

Tijdens fase 1 van het onderzoek verzorgt WP2 de communicatie over het onderzoek. Communicatie wordt afgestemd met de NS en de Onafhankelijke Commissie. Hieronder wordt een aantal aspecten genoemd die van belang kunnen (maar niet noodzakelijkerwijs zullen) zijn.

Betrokkenen bij het onderzoek:

- De rol en taken van het RIVM, de Onafhankelijke Commissie en de NS;
- De rol en taken van andere/onafhankelijke wetenschappers en onderzoekers;
- De betrokkenheid van andere belanghebbenden bij het onderzoek.

Onderzoeksproces:

- Het opstellen van de onderzoeksvragen;
- Over de duur van het onderzoek;
- Tijdsperiode van het onderzoek;
- Hoe betrokkenheid en gebruik van de informatie van (ex)medewerkers en het waarborgen van hun privacy is geregeld;
- Hoe de financiering van het onderzoek geregeld is.

Het onderzoek:

- Duiding van het (soort) onderzoek;
- De afbakening van het onderzoek;
- Beantwoording van (onderzoeks)vragen.

Communicatie en verwachtingsmanagement:

- Transparantie van het onderzoek;
- Informatievoorziening richting (ex-)medewerkers van de NS en andere belanghebbenden;
- Risicocommunicatie, mede over het groepsrisico en de betekenis voor individuele zaken.

4 Onderdeel II: Opstellen plan van aanpak voor communicatie tijdens fase 2

Fase 2 van het onderzoek is gericht op beantwoording van de onderzoeksvragen. Tijdens fase 2 worden de resultaten van het onderzoek gepubliceerd. Omdat een actuele maatschappelijke kwestie wordt onderzocht is het belangrijk dat de resultaten niet alleen wetenschappelijk goed onderbouwd zijn maar ook een helder antwoord geven op de vragen die er leven. Tijdens fase 1 van het onderzoek wordt binnen WP2 een plan opgesteld om te communiceren over (de resultaten van) het onderzoek, waarbij de transparantie van het onderzoek gewaarborgd wordt.

5 Producten en tijdsplanning

De publicaties en andere uitingen vanuit WP2 zijn grotendeels afhankelijk van de resultaten en informatie uit de andere WP's (WP2 wordt altijd betrokken bij externe communicatie vanuit de andere WP's). De producten van WP2 zijn incidenteel of doorlopend en gaan veelal over procesmatige of algemene onderwerpen. In onderstaande tabel en in de begroting is dat zo goed mogelijk weergegeven.

<i>Product</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Planning</i>
Tijdslijn creëren	Voor meer zicht op de werkzaamheden van het RIVM en andere betrokken organisaties is het zinvol om een tijdslijn op te stellen vanaf het eerste moment dat er aandacht voor het onderwerp was. Op deze manier wordt het overzichtelijk wat er allemaal al is gebeurd, wat de	Continu

<i>Product</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Planning</i>
	aanleidingen waren en wat op korte termijn staat te gebeuren. Een dergelijke tijdslijn is dynamisch.	
Dossier RIVM.nl	Op de RIVM-website staat het dossier 'Chroomhoudende verf en CARC'. Dit dossier is leidend voor alle informatieverstrekking over het onderzoek vanuit het RIVM. Het is dan ook belangrijk dat het dossier altijd up-to-date is.	Continu, circa 1x per maand
Ad hoc-loket	Loket voor inhoudelijke vragen van professionals.	Continu
Contacten met media/pers	Beantwoorden van eventuele vragen	Ad hoc
Afstemming	Afstemming met de NS en de onafhankelijke commissie	Continu

Alle producten van WP2 worden vooraf aan publicatie ter voorinformatie aan de onafhankelijke commissie verstuurd. Afstemming met andere WP's is dan al gebeurd.

6 Interactie met andere WP's

WP2 omvat aspecten die doorlopend en op het gehele onderzoek van toepassing zijn. Regelmatig stemmen alle WP's de communicatie en onderzoekszaken af met WP2 en de projectcoördinatie en vice versa. Eén lijn trekken in de uitingen, het onderzoeksproces en de manier van communiceren is een belangrijk punt dat bewaakt dient te worden door de WP-leiders en de onderzoeksleider.

7 Beschrijving onderzoeksteam WP2

WP2 wordt gecoördineerd en uitgevoerd door het projectteam van het "Onderzoek verleden NS". De kern van dit projectteam: Rik Bogers, Liesbeth Claassen/Ingrid van Kuilenburg (WP2-trekker en risicocommunicatieadviseur) en Ronald van der Graaf (afdelingshoofd). Het onderzoek valt onder het centrum Duurzaamheid, Milieu en Gezondheid. Het hoofd van dit centrum is Birgit Loos.

Het projectteam komt tweewekelijks bijeen. Afhankelijk van de behoefte, interesse of agendapunten schuiven andere deskundigen aan bij het projectteamoverleg. Zo kan gedacht worden aan experts of onderzoekers uit andere WP's of chroom-6 projecten (Defensie en/of tROM).

8 Begroting WP2

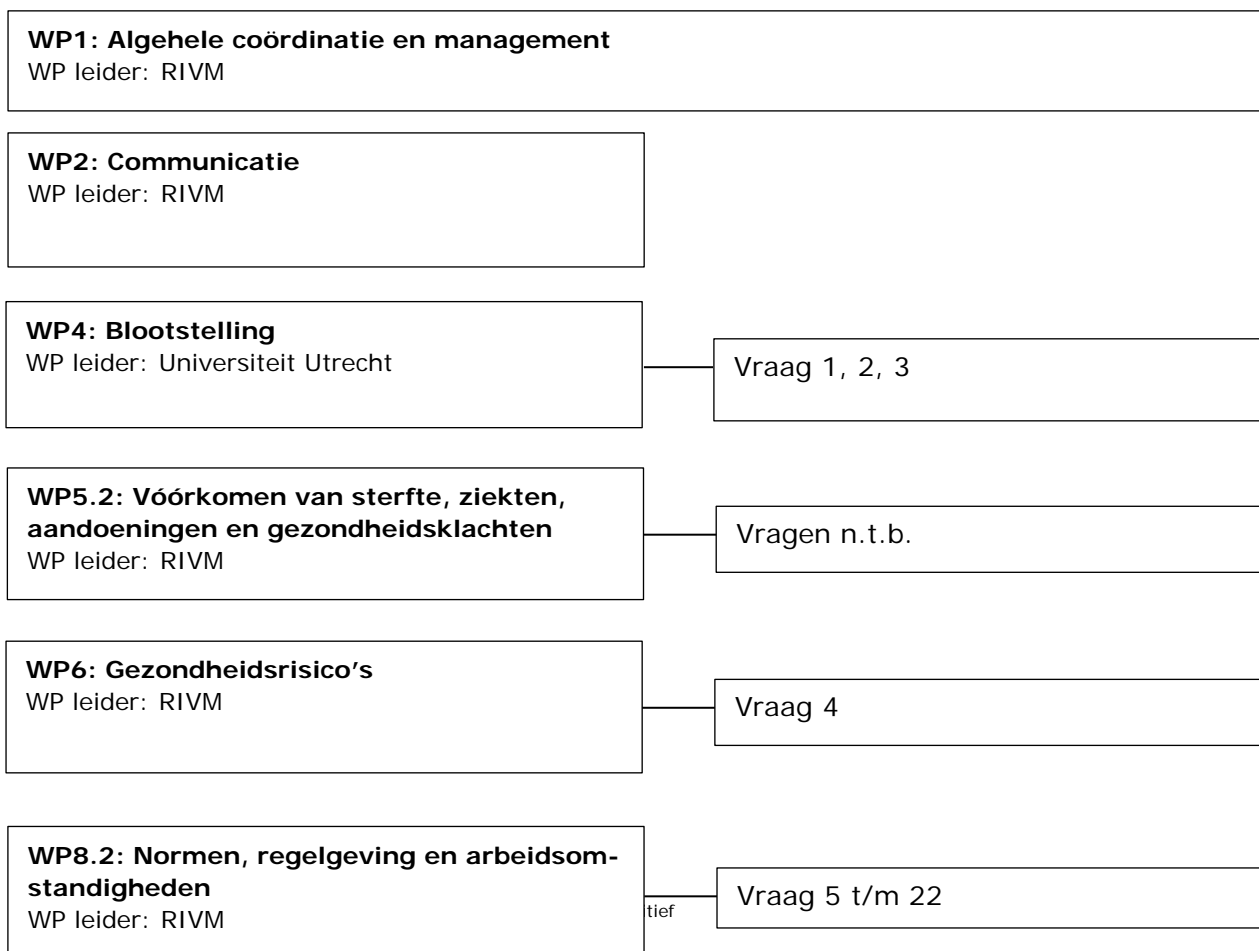
In onderstaande tabel zijn de totale geraamde kosten vermeld. Geraamde kosten zijn exclusief BTW. De totale verwachte kosten zijn €16.063 (excl. BTW). Facturering zal plaatsvinden op basis van werkelijk gemaakte uren.

Onderdeel	Kosten (€) (ex BTW)
I: communicatie tijdens fase 1	7.615
II: opstellen communicatieplan fase 2	8.448
<i>Totaal</i>	€16.063
<i>Capaciteitskosten</i>	€16.063
<i>Materiële kosten</i>	€0

BIJLAGE I: Beschrijving consortium en werkpakketten

Het onderzoek zal worden verdeeld over verschillende werkpakketten (WP). Per WP is er een WP-leider, die verantwoordelijk is voor uitvoer van het onderzoek binnen het WP. In de onderstaande figuur verwijzen de vraagnummers naar de vraagnummers in de lijst met vastgestelde onderzoeksvragen door de Onafhankelijke Commissie (t.z.t. te vinden op www.rivm.nl/).

- WP1 (RIVM), coördinatie;
- WP2 (RIVM), communicatie: zorgen voor een begrijpelijke taakomschrijving van het onderzoek en de betrokken partijen, transparantie over de werkwijze binnen het onderzoek en de communicatie;
- WP4 (IRAS), blootstelling chroom-6 (incl. samenstelling verf en producten): het in kaart brengen van de blootstelling aan chroom-6 van (ex-)medewerkers van de NS;
- WP 5.2 (RIVM), het voorkomen van sterfte, ziekten, aandoeningen en gezondheidsklachten onder (ex-)medewerkers van NS: het onderzoeken welke gezondheidsklachten en aandoeningen/ziekten er worden gerapporteerd door (ex-)medewerkers en of er een relatie is te leggen met het werk bij de NS;
- WP6 (RIVM), gezondheidsrisico's: onderzoeken of blootstelling aan chroom-6 tijdens werkzaamheden op NS-locaties geleid kan hebben tot het ontstaan van gezondheidsproblemen;
- WP8.2 (RIVM), normen, regelgeving en arbeidsomstandigheden: het onderzoeken van de praktijk van de toepassing en handhaving van wet- en regelgeving voor het gebruik van chroom-6 op NS-locaties.

BIJLAGE II: Werkpakketten uit het onderzoek voor Defensie

*Hieronder worden de werkpakketten weergegeven uit het 'Gezondheids-
onderzoek gebruik gevaarlijke stoffen bij Defensie: POMS-locaties,
chrom-6 en CARC' die niet worden uitgevoerd in het 'Onderzoek verle-
den chrom-6 NS'. Voor een volledig overzicht van alle werkpakketten en
verwijzingen naar de onderzoeksplannen zie*

*[http://www.rivm.nl/Onderwerpen/C/Chroom_6_en_CARC/Gezondheidsonderzoek
_gebruik_gevaarlijke_stoffen_bij_Defensie/Stap_4_Onderzoeken_en_beantwoord
en_van_de_onderzoeksvragen](http://www.rivm.nl/Onderwerpen/C/Chroom_6_en_CARC/Gezondheidsonderzoek_gebruik_gevaarlijke_stoffen_bij_Defensie/Stap_4_Onderzoeken_en_beantwoord_en_van_de_onderzoeksvragen).*

- *WP3. Algemene vragen chrom-6 en CARC en samenstelling ge-
bruikte producten Defensie: Beantwoording van de algemene vra-
gen over chrom-6 en CARC. Daarnaast ook beantwoording van
vragen over het gebruik en de samenstelling van chromhoudende
verf en CARC bij Defensie.*
- *WP5.1. Brononderzoek naar de schadelijke gezondheidseffecten
van chrom-6: Het in kaart brengen van welke aandoeningen en
symptomen door belanghebbenden worden gerapporteerd. Daarbij
wordt ook gekeken naar welke effecten op de gezondheid kunnen
zijn gerelateerd aan blootstelling aan chrom-6, op basis van ken-
nis uit de wetenschappelijke literatuur.*
- *WP7.1. Algemene vragen medische testen/onderzoek: Antwoord
geven op de vraag of blootstelling aan chrom-6 kan worden aan-
getoond in het lichaam. Ook wordt antwoord gegeven op de vraag
of een bepaald gezondheidsprobleem het gevolg is van blootstel-
ling aan chrom-6 en hoe dit is aan te tonen.*
- *WP7.2. Medische zorg voor het eigen personeel: Toetsing of in de
medische zorg voor ex-medewerkers van POMS-locaties voldoende
rekening is gehouden met de risico's van het werken met gevaar-
lijke stoffen.*
- *WP8.1. Algemene vragen normen/recht op bescherming: Het ma-
ken van een tijdslijn van het in de wetenschap bekend worden van
gezondheidsschade door chrom-6. Het doel is te kijken hoe dit
zich heeft vertaald in normen, gezondheidskundige adviezen, be-
schermingsmaatregelen en het monitoren van (ex-)medewerkers.*
- *WP9. Juridisch (algemeen)/aansprakelijkheid: De juridische infor-
matie wordt aangereikt die derden nodig hebben om tot een oor-
deel te komen over de aansprakelijkheid. Dit deelonderzoek doet
zelf geen uitspraak over de eventuele aansprakelijkheid van De-
fensie. Het resultaat zal geen individuele antwoorden bevatten,
maar geeft een beschrijving van de juridische situatie.*

BIJLAGE III: Overzicht producten in fase 1 van het onderzoek

WP2

- *Bijgewerkt dossier chroom-6 op www.rivm.nl, inclusief tijdslijn (voor een voorbeeld zie www.rivm.nl/Onderwerpen/C/Chroom_6_en_CARC/Gezondheidsonderzoek_gebruik_gevaarlijke_stoffen_bij_Defensie/Resultaten/Voortgang_en_planning)*
- *Loket voor inhoudelijke vragen van professionals*
- *Plan van aanpak voor communicatie in fase 2*

WP4

- *Definitief onderzoeksplan voor fase 1b voor het werkpakket "Blootstelling"*

WP5.2

- *N.t.b.*

WP8.2

- *in het Nederlands gesteld projectvoorstel voor fase 2 inclusief bijlage (eerste beantwoording van de onderzoeksvragen op basis van documentanalyse)*